

ლევან გეგუჩიანი

თაობათა ურთიერთობის საკითხი ილია ჭავჭავაძის პუბლიცისტურ ნაწარმოებში

ქართული ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიის მკვლევართა უმრავლესობა XIX საუკუნის 60-70-წლებში ჩვენს სინამდვილეში გამართულ ლიტერატურულ პოლემიკას აფასებს, როგორც თაობათა იდეურ-მსოფლმხედველობრივ ბრძოლას, რომელშიც ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ პროგრესულად მოაზროვნე ახალგაზრდები და რეტროგრადული ცნობიერების მქონე უფროსები. ეს თვალსაზრისი დღემდე სიცოცხლისუნარიანია და თითქმის უცვლელად ინაცვლებს წიგნიდან წიგნში, სახელმძღვანელოდან - სახელმძღვანელოში⁶. მაგ., წერენ, რომ "... 60-იან წლებში... წინა თაობის მწერალთა შორის ბევრი დაბეჯითებით იცავდა კონსერვატორულ და არქაულ შეხედულებებს. ლიტერატორთა ამ ჯგუფთან სამოციანელთა შეჯახება აუცილებელი იყო, რამაც ჩვენი კულტურის ისტორიაში "ორი თაობის ბრძოლის" სახელწოდება მიიღო... სამოციანელთა მხარეზე იყო ფართო განათლება, ერუდიცია, ისტორიული სიმართლე. ძალები არათანაბარი აღმოჩნდა და, ბუნებრივია, რომ დაწყებული პოლემიკა "ძველ" და "ახალ" თაობებს შორის უკანასკნელის გამარჯვებით დამთავრდა" (ახალი... 2010: 11).

საინტერესოა, თუ როგორია აღნიშნული საკითხისადმი XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი აზროვნების მეტრის, ხსენებულ მოვლენათა მთავარი მონაწილის, ილია ჭავჭავაძის დამოკიდებულება, რომელსაც უდავოდ სახელმძღვანელო მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს აღნიშნული პრობლემის მკვლევართათვის.

თაობათა ურთიერთობის პრობლემა ქართველი პუბლიცისტების ინტერესის სფეროში XIX საუკუნის 70-იანი წლებიდანვე მოექცა. აღნიშნული საკითხის ირგვლივ წერდნენ: ს. მესხი, პ. უმიკაშვილი, ნ. ხიზანიშვილი (ურბნელი), დ. ხომტარია და სხვ. ამ თემაზე თავისი ავტორიტეტული სიტყვა ილია ჭავჭავაძემაც ბრძანა.

თაობათა ურთიერთობის საკითხის ილიასეული შეფასების ნათელსაყოფად, საინტერესო მასალას გვაძლევს მწერლის რამდენიმე პუბლიცისტური წერილი, პირველ ყოვლისა, - 1881

⁶ ამ მხრივ გამონაკლისს წარმოადგენს გრ. კიკნაძის ნარკვევი „რომანტიკულ და რეალისტურ სტილთა ურთიერთობის ისტორიიდან ქართულ ლიტერატურაში (კიკნაძე, 1957: 148-183), აგრეთვე — ი. ევგენიძისა და ლ. მინაშვილის სახელმძღვანელო „ქართული ლიტერატურა, ტ. II, XIX საუკუნე, (ევგენიძე... 2013: 152-168).

წლის მაისის “შინაური მიმოხილვა“. მიმოხილვის პირველ ნაწილში ილია ახასიათებს 60-იანი წლების რუსეთის საზოგადოებრივ აზროვნებას და შემდეგ პარალელს ავლებს ქართულ სინამდვილესთან.

ილია ჭავჭავაძის თქმით, 60-იანი წლების რუსეთში მნიშვნელოვანი სოციალური პროცესები დაიწყო. ალექსანდრე II-ის რეფორმების შედეგად თანდათანობით “თვალდახუჭვილმა და ენადაბმულმა რუსეთმა თვალი აახილა, ენა ამოიღა“ (ჭავჭავაძე, 1997: 459). კრიტიკული აზროვნების მომწიფებამ საზოგადოებაში დაბადა განახლების მოთხოვნილება. ლიბერალურად განწყობილმა რუსმა ინტელიგენციამ გააცნობიერა, რომ აუცილებელი იყო მახინჯი სოციალური წყობის ძირეული გარდაქმნა. თუმცა საზოგადოების ამ ნაწილს დაუპირისპირდნენ რეაქციული წრეები, რომლებიც კატეგორიულად ეწინააღმდეგებოდნენ ყოველგვარ რეფორმებს.

ამ წინააღმდეგობას ილია იმით ხსნის, რომ საზოგადოებაში ყოველთვის მოიძებნებიან ისეთი ადამიანები, რომელთაც შეჩვეული ჭირი ურჩევნიათ შეუჩვეველ ლხინს. ამასთანავე, გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ “ყოველს ძველს თავისი ადგილი უკვე დაუპყრია ადამიანის ცხოვრებაში, უმრავლესობისაგან აღიარებულია, ნებით თუ უნებლიეთ გულშეჯერებული და ჟამთა ხნიერობით ბეჭედდაკრული და დამტკიცებულია“ (ჭავჭავაძე, 1997: 460). ამ ფსიქოლოგიურმა ფაქტორებმა, აგრეთვე ჩვეულებრივმა, ადამიანურმა მანკიერებებმა განაპირობა მძაფრი დაპირისპირება, მსოფლმხედველობრივი ბრძოლა მამებსა და შვილებს შორის რუსულ სინამდვილეში: “თითქმის მთელი რუსეთი გაიყო ორ დიდს ბანაკად. ერთში მოექცნენ ძველის, არსებულის მომხრენი, მეორეში ძველის უარყოფელნი და ახლის მესვეურნი. პირველს ბანაკს დაერქვა “მამების ბანაკი“, მეორეს - “შვილებისა“. ეს სწორედ რუსეთში მოგონილი სახელეობია და სრულებით არ უხდება იმ საგანს, რომელიც ევროპაში მოქმედებს კონსერვატორებისა და ლიბერალების გასარჩევად“ (ჭავჭავაძე, 1997: 461).

ილია საგანგებოდ უსვამს ხაზს, რომ რუსეთში თითქმის არ არსებობს კონსერვატიზმი და ლიბერალიზმი იმ სახით, როგორც - დასავლეთ ევროპაში. რუსული აზროვნების ძირითადი მახასიათებელია რადიკალიზმი, რის გამოც, ილიას თქმით, რუსული კონსერვატიზმი ხშირად რეტროგრადობის სახეს იღებს, ლიბერალიზმი კი - ეროვნული ნიჰილიზმისას. ძველი თაობის წარმომადგენელი რუსი კბილებით იცავს ყველაფერს ძველს, ახალი თაობის წარმომადგენელი კი ხელალებით უარყოფს ყოველივე არქაულს.

ილია სინანულით აღნიშნავს, რომ “ამისთანა გარეგანად სანიშნავმა სახელწოდებამ ბევრს წყალ-წყალა ჭკუას გზა და

კვალი დაუბნია რუსეთში და რუსეთის ბაძით ჩვენშიაც. ერთის სიბერე და მეორის სიყმაწვილე სამყოფი იყო ზოგიერთა ცრუ-პენტელა კაცისათვის, რომ ერთი ერთს ბანაკში მოექცია და მეორე - მეორეში, იმისდა მიუხედავად, თუ რა აზრების მალიარებელნი არიან ან ერთნი, ან მეორენი“ (ჭავჭავაძე, 1997: 461).

ილია მიუთითებს, რომ 60-იან წლებში სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოსული ქართველი ახალგაზრდები ერთხანს თითქოს რუსული სინამდვილის მიბაძვით ცდილობდნენ თაობათა ბრძოლის პროვოცირებას ჩვენს სინამდვილეში, მაგრამ მათ მალევე შეიგნეს, რომ ამის აუცილებლობა საქართველოში არ არსებობდა: “თუმცა “მამების და შვილების“ ბრძოლამ რუსეთში ბრმად აიყოლია ჩვენური ყმაწვილკაცობა და იმ ბრმადყოფილებმა ეგ ბრძოლა ჩვენშიაც გადმოიტანეს, მაგრამ ჩვენის ყმაწვილკაცობის სასახელოდ ესეც უნდა ვსთქვათ, რომ მათგანმა თითო-ოროლამ გამოინაპირა და თავისი შეცდომა მალე იცნო, გამოვიდა და ცალკე გუნდად დადგა ცხოვრების ასპარეზზე“ (ჭავჭავაძე, 1997: 466).

ახალგაზრდების გონიერმა ნაწილმა მალევე გააცნობიერა, რომ “ჩვენური დღევანდელი დღე სულ სხვასა თხოულობს, სულ სხვასა ჰღალადებს და, მაშასადამე, ჩვენური ლიბერალობა სულ სხვა რასმეზედ უნდა მიიქცეს მთელის თავისის ძალ-ღონითა. და თუ აქაც ბედისწერას ისე არ გადავრჩებოდით, რომ “მამაშვილობა“ არ გამართულიყო, ბრძოლის საგნად ის “სხვა რამე“ უნდა ყოფილიყო და მამებსა და შვილებს შორის შუა მიჯნად დადებულიყო. ის სხვა რამე იყო - ჩვენის დაცემულის ვინაობის აღდგენა, ფეხზედ დაყენება და დაცვა ყოველის მოსალოდნელის ფათერაკისაგან“ (ჭავჭავაძე, 1997: 466-467).

ილიას ზემოთ დამოწმებული აზრი უაღრესად მნიშვნელოვანია. მწერალი მიუთითებს, რომ თაობათა დაპირისპირებაზე საუბარს ჩვენს სინამდვილეში აზრი მხოლოდ იმ შემთხვევაში ექნებოდა, მამებსა და შვილებს განსხვავებული პოზიცია რომ ჰქონოდათ უმთავრესი საკითხის - **“ჩვენის დაცემულის ვინაობის აღდგენის“** - აუცილებლობასთან დაკავშირებით, თუ დაპირისპირების საგნად სწორედ ეს თემა გახდებოდა. მაგრამ ვინაიდან, საბედნიეროდ, ძველი თაობის წარმომადგენლებს აღნიშნულის აუცილებლობა, მისი სასიცოცხლო საჭიროება ეჭვქვეშ არ დაუყენებიათ, შესაბამისად, ძველსა და ახალ თაობას შორის არსებითი მსოფლმხედველობრივი დაპირისპირების საფუძველიც მოისპო.

“მამათა და შვილთა“ ურთიერთობის საკითხს ილია საგანგებოდ უბრუნდება 1892 წელს, თავის ცნობილ “წერილებში ქართულ ლიტერატურაზე“. შემთხვევითი არაა, რომ წერილების ამ ციკლში ილია თავდაპირველად სწორედ თაობათა ურთიერ-

თობის პრობლემაზე საუბრობს. ეს გარემოება სავსებით გასაგებია გახდება, თუ გავითვალისწინებთ ილიას ამ ნაშრომის კონცეფციას. “წერილების“ უმთავრესი მიზანდასახულობაა ხომ სწორედ ისაა, რომ გვიჩვენოს XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი აზროვნების ერთიანობა და მთლიანობა, მისი ევოლუციური და არა რევოლუციური ხასიათი.

ნაშრომის შესავალშივე ილია აღნიშნავს, რომ “არა ერთხელ ატეხილა ჩვენს ფეხმოკლე ლიტერატურაში საუბარი ახალ და ძველ თაობაზე. ზოგი მწერალი საყვედურს აძლევს ახალს თაობას, რატომ არას აკეთებო, ზოგი ძველს თაობას, რატომ არა გააკეთე რაო. იქნება ერთიც მართალი იყოს და მეორეც, ხოლო დღემდე კი არავის გამოურკვევია, რა არის და ვინ არის ან ახალი, ან ძველი თაობა, და არავინ იცის ვისზე ლაპარაკობენ, როცა ან ერთს, ან მეორეს ახსენებენ“ (ჭავჭავაძე, 1991: 521).

ილია ჭავჭავაძეს ქართული პუბლიცისტური აზროვნების სქემატურობისა და ზედაპირულობის გამოვლინებად მიაჩნია რუსული სინამდვილის ანალოგიით ამ ცნებათა მომარჯვება ჩვენი საზოგადოებრივი აზროვნების დასახასიათებლად: “როცა რუსულ ლიტერატურის ძალმომრეობამ ჩაგვიტრიაა წინდაუხედავად, უკრიტიკოდ, და ამ გზით რუსეთის აზრთა და მიმართულებათა ბრძოლა ჩვენში გადმოვიტანეთ და ვლამოდიტ ჩვენის ცხოვრებისათვის ძალად მოგვეხვია თავზე, ვითომცდა ჩვენც ნახირ-ნახირო. ის კი დაგვაფიწყდა, რომ ჩვენს ცხოვრებაში ამ ბრძოლას არავითარი მიზეზი არა ჰქონდა არამცთუ არსებობისა, ფეხის ნელად მოკიდებისაც კი“ (ჭავჭავაძე, 1991: 525-526).

ილია ჭავჭავაძე მიუთითებს, რომ ქართულ სინამდვილეში მამათა და შვილთა დაპირისპირებაზე საუბრისას არც ერთ პუბლიცისტს არ უცდია, რომ ნათლად გამოერკვია, განესაზღვრა ამ ცნებათა შინაარსი და დაედგინა ის მყარი ნიშნები, რომელთა მიხედვითაც შეიძლებოდა პიროვნება მიგვეჩინა ან ერთი, ან - მეორე ბანაკის წარმომადგენლად. ილიას თქმით, შეუწყნარებელია საზოგადო მოღვაწეთა ბანაკებად გამიჯვნა ასაკობრივ ფაქტორზე დაყრდნობით, რადგან ასეთი მიდგომა - მტკნარი ბავშვობა იქნება (ჭავჭავაძე, 1991: 522).

ილია ჭავჭავაძის მიხედვით, საზოგადო მოღვაწეთა თაობებად დაყოფის საფუძველი მხოლოდ და მხოლოდ **მსოფლმხედველობრივი დაპირისპირება** შეიძლება იყოს. ილიას მოსაზრებით, ქართულ სინამდვილეში თაობათა ბრძოლაზე საუბარი გამართლებული იქნებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იარსებებდა პოზიციანობა დიამეტრული სხვაობა, თუ ერთი თაობის იდეალები მიუღებელი იქნებოდა მეორე თაობისათვის: “სახელი ახალის თუ ძველის თაობისა უნდა მიეთვისოს იმ წყობას საზოგადო აზრებისას, მიმართულებისას თუ საქმისას, რომელთაც

ალიარებს, ჰმოდღვრებს და ასულდგმარებს ერთი თაობა, და მეორე ეწინააღმდეგება, ეურჩება და უარობს. ხომ მარტო ამითი უნდა გაირჩეს ერთი თაობა მეორისაგან, და, აბა, გვიჩვენეთ, ვის რა ამისთანა საზოგადო აზრი, მიმართულება ან საქმე უწერია თავის დროშაზე? ან ვისი საზოგადო აზრი, მიმართულება თუ საქმე - ვისას ერჩის და ვისას ებრძვის?“ (ჭავჭავაძე, 1991: 523).

ამ თვალსაზრისით თუ შევხედავთ ქართულ სინამდვილეს, ილიას თქმით, ვერ ვნახავთ ვერც ერთ ისეთ საკითხს, რომლის ირგვლივაც ძველსა და ახალ თაობებს შორის პოზიციათა დიამეტრული სხვაობა არსებობდა. ილია ჭავჭავაძის დაკვირვებით, XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი აზროვნება არ განვითარებულა პრინციპული წინააღმდეგობებისა და დაპირისპირების ნიშნით, ამიტომაც სრულიად უადგილოა საუბარი თაობათა ბრძოლაზე ჩვენს სინამდვილეში. **“ჩვენს ამ საუკუნის ცხოვრებაში, — წერს ილია, — ვერა ვპოულობთ ერთს იმისთანა ხანას, რომელიც წარმოგვიდგენდეს აზრთა და მიმართულებათა ერთმანეთთან დაჯახებას, ბრძოლას და ჭიდილსა. პირიქით, მთელს ამ უკანასკნელს საუკუნეს რომ თვალი გადავაგლოთ, დავინახავთ, რომ ჩვენს ტაატიო მოარულს ცხოვრებაში, როცა კი აზრს ფეხი აუდგამს და უსაქმია, წინ სამტროდ არა სხვა აზრი და მიმართულება არ დახვედრია და მშვიდობიანად უვლია თავის განვითარების გზაზე, გაუფართოებია თავისი მოედანი, გაშლილა, შეფოთლილა... ვერ ვიტყვი, რომ ამ გრძელ დროს განმავლობაში არ ჰყოფილიყოს ხანა და ხანა, რომელნიც განირჩევიან თვისთა აზრთა წყობით, მიმართულებით თუ საქმიანობით, ხოლო ჩვენ იმის თქმა გვინდა, რომ ჩვენ ვერ ვიპოვით ერთსა და იმავე ხანაში იმისთანა სხვადასხვაობას აზრთა წყობისას და მიმართულებისას, რომ ცალ-ცალკე ბანაკებად გასვლა-გამოსვლას საზოგადო მოღვაწეებისას რაიმე საჭიროება წინ გასდლოლოდა** (ჭავჭავაძე, 1991: 525-526).

ილიას აზრით, ის იდეალები, რომლებიც ძველ თაობას გააჩნდა, თავის სახელმძღვანელო მნიშვნელობას ინარჩუნებდა ახალი თაობის წარმომადგენლებისთვისაც. ახლთაობელთა დამსახურება ისაა, რომ მათ განავითარეს, უფრო დასრულებული სახე მისცეს ამ ზნეობრივ თუ სოციალურ-პოლიტიკურ იდეალებს და დროის მოთხოვნებს შეუსაბამეს ისინი. ამ აზრით, სამოციანელები ძველი თაობის სულიერ მემკვიდრეებად, გამაგრძელებლებად გვევლინებიან და არა მოწინააღმდეგეებად. ილია ძველსა ახალ თაობას ერთ უღელში შებმულებად წარმოსახავს, რომელთაც საერთო, სანუკვარი მიზანი ამოძრავებდათ - **“ჩვენის დაცემულის ვინაობის აღდგენა“**: **“ჩვენს ცხოვრებას ამ საუკუნეში რომ გულამდე თვალი გავუბნოთ, ვნახავთ, რომ იგი**

წარმოგვიდგენს აზრთა და მიმართულებების წინსვლას, წარმატებას, მერე ისე, რომ შემდეგი წინაზე უფრო სრულია, უფრო სავსე, უფრო ვრცელი და უკეთესი. აქ **ზრდაა, მატებაა აზრისა, გონების თვალთახედვის გაგანიერება, განდიდება, გაძლიერება, და არა ჭიდილი და ბრძოლა, რომელთაც გაბატონება, ბრძანებლობა მოსდევს ერთისა და დაჩაგვრა და ყმობა მეორისა...** აიღეთ რომელიც გნებავთ ცალკე აზრისა და მიმართულების მატება და წინსვლა, ყველგან ჰნახავთ, რომ ერთს მეორესთან მოთავსებით, ერთმანეთის შეწყნარებით უცხოვრია, ხელშეუშლელად, მშვიდობიანად უვლია და ამ სახით **ყველა მოღვაწენი ერთს დიდს უღელში ჰბმულან, და ვისაც სად, რა და როგორ ეხერხებოდა, ეს უღელი უწევია იმით, რომ აქ ყოველი გზა რომში იყო მისასვლელი**“ (ჭავჭავაძე, 1991: 526-527).

ძველი და ახალი თაობის უმთავრესი იდეალების ერთობა, ილიას აზრით, ყველაზე უკეთ გამოვლინდა 60-იან წლებში. ამ პერიოდის უდიდესი მნიშვნელობა ილიას თქმით, იმითაა განსაზღვრული, რომ “სამოციან წლებში ყველაზე უწინარეს გამობრწყინდა დავიწყებული სიტყვა “მამული“ მთელის თავის გულთ მიმზიდველ და დიდებულ მნიშვნელობითა. ვისაც კი რაიმე ნიშანწყალი ჰქონდა ღმრთის მიერ მინიჭებულ მადლისა და კალამი ხელთ ეპყრა, თითქმის ყველანი იმ გზას დაადგნენ, რომ ქართველს გულში ჩაუსახონ მამული, რომელიც ჟამთა ვითარებამ უძრავ ქონების სახელამდელა დააქვევითა და დაამდაბლა“ (ჭავჭავაძე, 1991: 549).

ილია ჭავჭავაძის თქმით, ქართველ მწერალთა ძველმა თაობამ მხარი აუბა სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოსულ ახალგაზრდებს დიდ ეროვნულ საქმეში: “საოცარი ის არის, რომ ამ დროებამდე ჩვენდა სანუგეშოდ მოღწეულთა ძველთა მწერალთა ის მათთვის უცნობი და ახალი ქროლა ჩვენის აზრიანობისა არა იუარეს, არ იუცხოეს, პირიქით, მთელის თავის ძალ-ღონით მიეცნენ ამ ახალს მდინარეობასა, დროთა ჩაძახილს ღირსეულ მობანედ გამოუჩინდნენ და ახალთან ერთად ძმურად იღვაწეს ამ მიმართულების გასაძლიერებლად“ (ჭავჭავაძე, 1991: 550).

საგანგებოდ გამოყოფს ილია ჭავჭავაძე ამ მხრივ დიდი პოეტის, გრიგოლ ორბელიანის, ღვაწლს: ერთი ამ ჯურის მწერალთაგანი იყო გრ. ორბელიანი, რომელიც თითქო ელოდაო ამ ახალ მიმართულებას, რომ გულს ჩარჩენილი სიყვარული წარსულისა გაჰღვიძებოდა... გრ. ორბელიანის “სადღეგრძე-

ლო“, “თამარ მეფის სახე ბეთანიის ეკლესიაში“ ცხადი მაგალითებია, რომ მან თავისი ძლიერი მხარი მისცა ახალს მიმართულებასა და მამულის სიყვარულს ღრმა კვალი დააჩვენა ჩვენს გულში. სიყვარულმა მამულისამ, სამშობლო მიწისამ, აღფრთოვანებულმა სამოციან წლებში, სულით დაგულით მიიზიდა პოეზია გრ. ორბელიანისა და ამ სიყვარულის გასაღვიძებლად და დასანერგად ახლებთან ერთად არა ერთი და ორი უთქვამს თავის მშვენიერის ლექსითა“ (ჭავჭავაძე, 1991: 550-551).

ძველი და ახალი თაობის ურთიერთგაგების, მათი იდეალების შენივთების დასტურად ილიას ის ფაქტი ესახება, რომ ძველი თაობის მწერლები გვერდით დაუდგნენ ახალგაზრდებს არა მხოლოდ ეროვნული, არამედ სოციალური უსამართლობის წინააღმდეგ ბრძოლაშიც. მათაც შესანიშნავად გააცნობიერეს, რომ “მდაბიოთა ცხოვრებაშიაც არის ადამიანური გულთათქმა; რომ ამ მდაბიოთა გული იგივე ზღვაა, საცა თუ არ მეტი, ნაკლები მარგალიტები არ არის გლოვისა და სიხარულისა, ჭირისა და ღზინისა, ძულებისა და სიყვარულისა; რომ ამ მდაბიოთაცა აქვთ თავისი იდეალები, თავისი სანატრელები, ოღონდ კი კაცს მადლი ჰქონდეს ამაების დანახვისა, ამაების გამოხატვისა. გრ. ორბელიანმა არც აქ უმტყუვნა დროთა მიმდინარეობას და ზურგი კი არ შეუქცია, როგორც უღირსს რასმე, თან აჰყვა. მისი “ო-ს დარდები“, “ლოპიანა“, “მუშა ბოქულაძე“, რომელნიც თითო-თითო პოემადა ღირს, ამისი მოწამენი არიან“ (ჭავჭავაძე, 1991: 553).

ყოველივე ზემოთქმულის გათვალისწინების შემდეგ ნათელია, თუ რატომ მიაჩნია ილია ჭავჭავაძეს ქართულ სინამდვილის დასახასიათებლად ძველი და ახალი თაობის, მამათა და შვილთა ბრძოლის ცნებები სრულიად უსარგებლოდ: “ამისთანა სიტყვები, როგორც ძველი და ახალი თაობაა, ცალიერი და ფუყე სახელებია და დროა თავისს პატრონს ჩაჰბარდნენ და საიღამაც მოსულან, იქ წავიდნენ. ამ სახელების ხმარება ჩვენში სხვა არა არის რა, ბაშვობის მეტი, იმიტომ რომ მარტო ენაამოუდგმელს ბაშვს შეჰფერის ხმარება იმისთანა სიტყვებისა, რომელთაც არც საგანი აქვთ, არც საბუთი, არც მიზეზი არსებობისა (ჭავჭავაძე, 1991: 524), - ასეთი კატეგორიულია ილია ჭავჭავაძის პოზიცია ამ საკითხში.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ილია ჭავჭავაძის თვალსაზრსით, მეცხრამეტე საუკუნის 60-70-იან წლებში ძველი და ახალი თაობის ქართველ საზოგადო მოღვაწეთა შორის არ არსებულა პრინციპული მსოფლმხედველობრივი დაპირისპირება. აღნიშნულ პერიოდში გამართულ ლიტერატურულ პოლემიკას ილია განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სრულიადაც არ ანიჭებს და მას “ჩხირკედელაობას“ უწოდებს (ჩვენ, რა თქმა უნდა, აქ

სახეში გვაქვს სხვადასხვაობა მარტო იმისთანა აზრების და მიმართულებისა, რომელნიც სახსენებელად ღირსნი არიან, თორემ ჩხირკედლობის ჰოარაობა ბევრი იყო, ნამეტნავად ამ უკანასკნელ ხანებში (ჭავჭავაძე, 1991: 525)). ასე რომ, ქართული ლიტერატურულ-საზოგადოებრივი აზროვნების მკვლევართათვის, ვფიქრობთ, აღნიშნულ საკითხში სახელმძღვანელო მნიშვნელობა სწორედ ხსენებულ მოვლენათა უმთავრესი მონაწილის, ილია ჭავჭავაძის მძლავრი არგუმენტებით გამყარებულ თვალსაზრისს უნდა ჰქონდეს და არა ზედაპირული დაკვირვების შედეგად წარმოშობილ თეორიებს.

დამოწმებული ლიტერატურა:

- ახალი... 2010:** ახალი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თბილისი, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2010;
- კიკნაძე, 1957:** კიკნაძე, გრ. მეტყველების სტილის საკითხები, თბ., 1957;
- ევგენიძე... 2013:** ევგენიძე, ი. მინაშვილი, ლ. ქართული ლიტერატურა, ტ. II (XIX საუკუნე), თბ., 2013;
- ჭავჭავაძე, 1991:** ჭავჭავაძე, ი. თხზულებანი ოც ტომად, ტ. V, თბ., 1991;
- ჭავჭავაძე, 1997:** ჭავჭავაძე, ი. თხზულებანი ოც ტომად, ტ. VI, თბ., 1997.

Levan Beburishvili

**The problem of relation between the generations in Ilia
Chavchavadze's works**

The problem of relation between the generations is one of the most actual problems of the 19th century Georgian literary and social thinking. From the point of view of Georgian critics, in 19th century, there existed an ideological struggle between the young and old generations of Georgian writers. In Georgian criticism this phenomenon is called as a “struggle of fathers and sons”. Ilia Chavchavadze in his letters: “Tergdaleulni and New Generation”, “Essays about the Georgian Literature”, “Home Review” discuss the abovementioned problem and clearly defines several aspects of this phenomenon. From the Ilia Chavchavadze's standpoint, the problem of relation between the generations has guided the researchers even till nowadays.